

KEYKÂVUS I DÂRÜŞŞİFÂSİ

insan başı ise ay ve güneşi temsil etmektedir. Kuzey eyvanda duvar dokusundaki derz yüzeylerinde dekoratif bezeme bulunmaktadır.

Yapının içindeki çini süsleme başlı başına önem taşır. Türbe haline getirilen güney eyvanın cephesi tamamen tuğla ve firûze, patlıcan moru çinilerle meydana getirilmiş çeşitli kompozisyonlarla kaplanmıştır. Geometrik konpozisyonların ağırlıkta olduğu yapıda kazıma tekniğiyle yapılmış iki küçük kartuş içinde ustanın Merendli olduğu belirtilmiştir.

Bu cephe geniş, sağır bir kemerle belirtilmiş, kemerin üst yüzeyi firûze sırlı tuğlalarla kızkılkahve renginde pişmiş tuğlalardan "Allah, Muhammed" yazılarıyla bezenmiştir. Bunun altında koyu mavi zemin üzerine beyaz kabartma harflerle türbenin tarihini veren nesih yazı yer alır. Bunun altındaki cephe ortada kapı, iki yanda birer pencere ile bölümlenmiş ve bütün yüzeyler mozaik çini tekniğinde çeşitli bezemelere sahip olarak gerçekleştirilmiştir. Türbede çini kaplanmış lahitlerle bezemeli bir taş mihrap yer alır. Dârüşşifâda taş süsleme yanında en güzel şekilde türbede ifadesini bulan çini ve tuğla süslemeler türbenin ongen yüksek kasnağında da tekrarlanmıştır.

Günümüze ulaşan vakfiyesine göre bir tıp mektebi olarak da hizmet veren dâ-

rüşşifânın (dârü's-sihha) vakıfları arasında Sivas'ta yetmiş dükkân, Ereğli'de otuz dükkânla birçok köy bulunmaktaydı.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bîbî, *Anadolu Selçukî Devleti Tarihi* (trc. M. Nuri Gençosman – F. N. Uzlu), Ankara 1941, s. 82-83; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı] – Rıdvan Nâfiz [Ergüder], *Sivas Şehri*, İstanbul 1346/1928, s. 101 vd.; A. Süheyl Ünver, "Sur l'histoire des hôpitaux en Turquie du moyen âge jusqu'au XVII siècle", *Neuvième congrès international d'histoire de la médecine*, Bucureşti 1932, s. 263-278; A. Gabriel, *Monuments Turcs d'Anatolie*, Paris 1934, II, 183-188, IV. XXXV-XXXVIII; Sedat Çetintaş, *Sivas Darüşşifası*, İstanbul 1953; a.mlf., "Sivas Darüşşifasında Yapılan Hafriyat", *TTK Belleten*, III/9 (1939), s. 61-67; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri*, İstanbul 1970, I, 90-101; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s. 144-147; a.mlf., *Türk Sanatı I-II*, Ankara 1990, s. 226-229; Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri*, Ankara 1986, I, 232-236; Şerare Yetkin, *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul 1986, s. 36-40; Ara Altun, *Ortaçağ Türk Mimarisinin Anahatları İçin Bir Özet*, İstanbul 1988, s. 55; Gönül Cantay, *Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları*, Ankara 1992, s. 45-50; Hakkı Önkol, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara 1996, s. 383-390; M. Cevdet, "Sivas Darüşşifası Vakfiyesi ve Tercümesi", I (1938), s. 35-38.

GÖNÜL CANTAY

KEYKÂVUS II

(ö. 677/1278-79)

Anadolu Selçuklu sultanı
(1246-1249 müstakil,
1249-1262 müşterek saltanat).

Muhtemelen 633'te (1235) doğdu. II. Gıyâseddin Keyhusrev'in büyük oğludur. Annesi Berdüliye Hatun bir Rum papazının kızıdır. II. Gıyâseddin Keyhusrev, üç oğlundan annesi Gürcü prensesi olan en küçüğünü Alâeddin Keykubad'ı veliaht ilân etmişti. Ancak devlet adamları siyasi geleneğe uyarak II. Gıyâseddin'in ölümü esnasında Borgulu (Uluborlu) meliki bulunan İzzeddin Keykâvus'u Akşehir'in Altuntaş köyünde sultan ilân ettiler (643/1246). Tahtın iki yanındaki kürsülere de kardeşleri IV. Kılıcarşan ile Alâeddin Keykubad'ı oturtular. Daha sonra Keykâvus Konya'da tekrar tahta çıkarılarak hükümdarlığı ilân edildi. Bu sırada Moğol elçileri gelip aldıkları emir üzerine Güyük Han'ın İlhanlı tahtına cülûsu için toplanacak büyük kurultayda Selçuklu sultanının hazır bulunmasını istediler. Sultanın yerine kardeşi IV. Kılıcarşan'ın gönderilmesine karar verildi.

İran kökenli Vezir Şemseddin İsfahânî, yeni hükümdar zamanında da geniş yet-

kilerle makamında kalmak isteyince bazı beyler kendisine tepki gösterdi. Daha önce nüfuzunu arttırmak için Keykâvus'un annesiyle evlenen Şemseddin İsfahânî'nin bu hareketi hânedana karşı saygısızlık sayılarak hoş karşılanmamış. Beylerbeyi Şerefeddin Mahmud bundan dolayı isyan etmişti (644/1247). Buna rağmen vezir iki yıl devleti bir hükümdar gibi yönetmeye devam etti.

Türk Ahmed adıyla tanınan birinin 647'de (1249) uç yörelerinde devlete karşı başlattığı büyük isyan zorlukla bastırıldı. Bu sırada IV. Kılıcarşan'ın Moğolistan'dan Güyük Han'ın verdiği bir yarlıkla döndüğü haberi geldi. Yarlıkta İzzeddin Keykâvus ile Vezir Şemseddin İsfahânî'nin azledildiği, sultanlığa Rükneddin Kılıcarşan'ın, vezirliğe de atabegi Bahâeddin Tercüman'ın tayin edildiği bildiriliyordu. Sivas'ta sultanlığını ilân eden Kılıcarşan'ı Erzincan, Diyarbakir, Malatya, Harput ve Kayseri şehirleri de tanıdı. Keykâvus'u yanına alıp Akdeniz kıyısında bir kaleye saklanmak isteyen Şemseddin İsfahânî yakalanıp öldürüldü (Zilhicce 646/Mart 1249).

Emir Celâeddin Karatay, buhranı önlemek için Rükneddin Kılıcarşan ile Alâeddin Keykubad'ı ağabeyleri İzzeddin Keykâvus ile birlikte sultan ilân etmek istiyordu. Bu maksatla Konya-Aksaray arasındaki Kılıcarşan Kervansarayı'nda buluşulması kararlaştırıldı. Ancak Kılıcarşan'ın kumandanları bu sırada savaş çıkardılar. Kılıcarşan esir alındı, veziri Cemâleddin Hutentî öldürüldü (1 Rebîülevvel 647/14 Haziran 1249). Bununla birlikte Celâleddin Karatay üç kardeşi sultanlık tahtına çıkarmayı başardı. Üçü adına hutbe okunup para kestirildi ve kitâbeler yazıldı. Böylece Celâleddin Karatay'ın gayretleriyle Selçuklu Devleti'nin birliği sağlandı.

Bu dönemde Moğollar, Selçuklu idarecilerinin kendilerinden korktuklarını anladıkları için onlardan en geniş ölçüde faydalanma yoluna gittiler. Selçuklular'dan aldığı vergi ve hediyeleri arttırmak isteyen Batu Han'a Tuğraî Mahmud başkanlığında bir elçi heyeti gönderildi. Elçiler Batu Han'a ve devlet erkânına değerli armağanlar götürerek kendilerinin yüksek mevkilere tayinlerini sağladılar.

Batu Han'dan sultana hükümdarlık alâmeti olarak hil'at, ok ve yay getiren heyet döndükten kısa bir süre sonra mevki mücadeleleri başladı. Bu esnada Moğol elçileri gelerek İzzeddin Keykâvus'un,

İzzeddin Keykâvus Türbesi'nin kapısından bir detay

Mönke'nin kağanlık tahtına çıkışı dolayısıyla yapılacak törende hazır bulunmasının gerektiğini bildirdiler. Sultan Moğolistan'a gitmeye ikna edildi. İzzeddin Keykâvus Sivas'a vardikten birkaç gün sonra Celâleddin Karatay'ın öldüğünü haber alarak Kayseri'ye döndü (652/1254) ve mazeret beyan edip yerine küçük kardeşi Alâeddin Keykubad'ı gönderdi. II. Alâeddin Keykubad Erzurum'da ağabeyleri tarafından Lala Muslih vasıtasıyla katlettilirdi.

II. İzzeddin Keykâvus, Celâleddin Karatay'ın ölümünden sonra Konya'da alışıma olduğu sefahat hayatını devam ettirdi. Bu durumdan rahatsız olan Orta Anadolu'nun doğu kesimindeki bazı subaşılar birleşip Kılıcarşan'ı Kayseri'de sultan ilân ettiler ve adına para bastırdılar (652/1254). İzzeddin Keykâvus iç savaş çıkmasını önlemek için Kılıcarşan ile uzlaşma yolları aradı. Devrin büyük âlimlerinden Sadreddin Konevi ile Şeyh Hümâmeddin'i kendisine gönderip Sivas, Harput, Âmid ve Malatya vilâyetlerine tasarruf etmesini ve muhalefete son vermesini istedi. Kılıcarşan da Kayseri Kadısı Celâleddin Habib'i ona yollayarak Kayseri ile Kırşehir'nin de kendisine bırakılmasını teklif etti. Bu teklif Keykâvus tarafından kabul edilmedi. Keykâvus ve Kılıcarşan'ın orduları Kayseri yakınlarında Ahmedhisari'nde karşılaştı. Kılıcarşan bu defa da yenildi ve Develi'ye kaçtı. Oradan Ermeni kralına sığınmak için Sis'e giderken yakalanıp İzzeddin Keykâvus'un huzuruna getirildi. Sultan kardeşine iyi davrandı ve Amasya'ya gidip orada oturmasına izin verdi, ardından da yeni bir hadise çıkmaması için batıdaki Borgulu Kalesi'ne gönderdi.

Maraş ve Malatya'nın ormanlık alanına yerleşmiş bir Türkmen taifesi olan Ağaçeriler, devletin başka işlerle meşgul olmasını fırsat bilerek Suriye'ye giden önemli yolları kesmekte ve kervanları soymakta idiler. Selçuklu ordusu Ağaçeriler üzerine hareket edeceği sırada Baycu'nun Selçuklu topraklarına girdiği haber alındı. Bunun üzerine Elbistan'a gönderilmiş olan kuvvetler geri çağırıldı. Antalya'da bulunan Sultan Keykâvus'a Baycu'nun gelmekte olduğu bildirildi ve Konya'ya dönmesi rica edildi. Devlet adamlarından bazıları Baycu'nun ordusu için kışlak ve yaylak tayin edilmesi ve yiyecek verilmesi görüşünü ileri sürdüler. Bazıları da Baycu'ya güvenilemeyeceğini, esasen onun Hülâgû katında itibarı olmadığı için Anadolu'ya geldiğini söyleyerek savaşılması gerektiğini belirttiler. Aksaray'a bir konak mesafedeki Sultanhanı yakınlarında ceyan eden savaşta Selçuklu ordusu yenildi (23 Ramazan 654 / 14 Ekim 1256). İbn Bibî, İzzeddin Keykâvus'un ordusunun gücüne güvenerek Moğol tahakkümüne son verilebileceği ümidini taşıdığını, sultanı bu görüşe çevresindeki tecrübesiz ve liyakatsiz gençlerin sevkettiğini söyler.

Konya'da bulunan sultan yenilgiyi haber alınca hazineyi, değerli eşyaları ve ailesini alarak Antalya'ya gitti. Baycu bir müddet onu takip ettiyse de yetişemedi. Antalya'da kendisini güven içinde görmeyip Lâdik'e (Denizli) geçen sultana Bisutay, Baycu'nun Konya'ya dönerek tahtına oturmasını beklediği şeklinde haber gönderdi. Sultan da Bisutay'a armağanlar yollayıp hazırlıklarını bitirince geleceğini bildirdi. Ancak Konya'ya gitmeyip Bizans topraklarına kaçtı. Bunun üzerine Borgulu'da bulunan Kılıcarşan Konya'ya getirilerek tahta çıkarıldı (16 Safer 655 / 4 Mart 1257). Kısa bir süre sonra Baycu'nun Anadolu'dan ayrılması üzerine Denizli yöresinin terki karşılığında İznik imparatorundan aldığı bir miktar askerî yardımla dönen İzzeddin Keykâvus Konya'da tekrar tahta oturdu (14 Rebûlâhîr 655 / 1 Mayıs 1257). Kılıcarşan, ağabeyinin Konya'ya dönmekte olduğunu haber alınca taraftarlarıyla birlikte önce Kayseri'ye, ardından Muînüddin Süleyman Pervâne ile beraber Tokat'a gitti. II. İzzeddin Keykâvus ünlü kumandanlarının yardımıyla Malatya, Sivas, Tokat ve Amasya'yı da hâkimiyeti altına alınca Kılıcarşan Erzincan'a çekilmek zorunda kaldı (656/1258).

Sultanın en küçük kardeşi II. Alâeddin Keykubad Erzurum'da ölünce yoluna devam eden elçilik heyeti Moğolistan'dan

Mengü Han'ın bir yarlığı ile geri döndü (657/1259). Buna göre Selçuklu ülkesi iki kardeş arasında bölünecek ve Kızılirmak'ın doğusunda kalan yerler Kılıcarşan'a ait olacaktı. Keykâvus buna boyun eğdi ve Tuğrâi Mahmud'un vezirliğine razı oldu. Daha sonra iki sultan hediyelerle Tebriz'de Hülâgû'yu ziyaret ettiler. Keykâvus ve Kılıcarşan, İlhanlı hükümdarının Suriye seferine katıldıktan sonra onun izniyle ülkelerine döndüler. Her ikisinin İlhanlı hazinesine vereceği tâbii vergisi 200.000 altın olarak tesbit edilmişti. Bu vergi Selçuklu Devleti için çok ağır bir yükü. Anadolu'daki Moğol noyanlarıyla askerlerinin masrafları da devlet tarafından karşılanacaktı. Bunlar için ilhanın hazinesinden ödünç olarak çok para alınmıştı.

Böylece Anadolu'da Moğol hâkimiyetinin istilâ, Selçuklu tarihinin de zor devri başlamış oluyordu. Kılıcarşan'ın veziri Muînüddin Pervâne, Kılıcarşan'ın yetersizliğinden faydalanarak devleti istediği şekilde idare ediyordu. Moğollar'ın yardımıyla İzzeddin Keykâvus'u tasfiye etmeyi planlayan Muînüddin Pervâne, Tebriz'den ilhanın hazinesinden ödünç alınan paranın tahsili için gelen elçilere İzzeddin Keykâvus'un Antalya'da oturmaya başlamasının isyan çıkarmakla ilgili olduğunu söyledi ve tahsilâta batıdan başlamaları gerektiğine onları inandırdı. Keykâvus da kendisine gelen elçileri önce kardeşinden almaları gerektiğini söyleyerek geri çevirdi. Keykâvus'un elçilere karşı bu muamelesi İlhanlılar'ın devlet merkezi olan Tebriz'de aleyhinde bir hava yarattı. Keykâvus, muhtemelen veziri Fahreddin Ali'nin tesiriyle Antalya'dan Konya'ya gelerek Hülâgû'ya gitmek üzere hazırlanmaya başladı. Ancak bu esnada Alıncak Noyan'ın kalabalık bir askerle Aksaray'a geldiği ve yanında Kılıcarşan ile veziri Muînüddin Pervâne'nin bulunduğu haber alınca Keykâvus vezirini Aksaray'a gönderdi. İzzeddin Keykâvus'un tahtı kaybettiğini düşünen Fahreddin Ali, Muînüddin Pervâne ile anlaşmış ve onların safına geçmişti. Sultan bunun üzerine Antalya'dan Memlûk Sultanı Baybars'a haber gönderip yardım istedi. Fakat bu da mümkün olmayınca düşmanın eline düşeceğinden korkarak ailesi, dayıları, bazı emîrler ve yakın adamlarıyla bir gemiye binip İstanbul'a gitti (660/1262). İmparator VIII. Mihail Palaiologos, Keykâvus'u samimi bir şekilde karşıladı. Ali Bahadır adlı sadık kumandanı ve binlerce Türkmen Dobruca'da yerleştirildi. Bu Türkmenler arasında Sarı Saltuk da vardı. Bi-

II. Keykâvus ve kardeşleri IV. Kılıcarşan ile II. Keykubad'ın adlarının bulunduğu dirhem (Yapı ve Kredi Bankası koleksiyonu, Envanter nr. 9389)

KEYKÂVUS II

zans imparatoru daha sonra İhanlılar'dan korkup Keykâvus ile oğulları Mesud, Geyûmers ve diğerlerini Meriç ırmağının ağzındaki Enos (Enez) Kalesi'ne hapsetti. İstanbul'da alıkonulan küçük bir oğlu Hristiyan yapıldı ve kendisine Melik Konstantin adı verildi. Keykâvus'un emirleri ve adamları Ayasofya'ya götürülerek Hristiyan olmaya mecbur tutuldular. Hristiyan olmayı kabul etmeyenler öldürüldü.

Cuci ulusunun İslâmiyet'i kabul etmiş hükümdarı Berke (Bereke) Han müslümanlara karşı tutumundan, bilhassa Bağdat'ı zaptedip halifeyi ve müslümanları öldürmesinden ve bazı sınır vilâyetleri üzerinde anlaşmazlık çıkmasından dolayı Hülâgû'ya düşman olmuş, ona karşı Memlük Hükümdarı Baybars ile bir ittifak cephesi oluşturmuştu. Berke Han bir ordu göndererek Keykâvus ve oğullarını kurtarıp yanına getirtti. Kendisine çok yakınlık gösterdi, para ve mal verdi, onu evlendirdi. Dedesinin fethettiği Kırım sahillerindeki Suğdak ile Solhad şehirlerini dirlik olarak ona tahsis etti. Keykâvus 677 (1278-79) yılında Kırım'da vefat etti. Oğullarından Mesud (II. Mesud) babasının ölümünden iki üç yıl sonra Anadolu'ya geçip Selçuklu hükümdarı oldu. XIV. yüzyılın başlarına ait bir Ceneviz belgesinde Kefe'de ona ait bir sarayın varlığından söz edilmektedir.

Türkmenler'e dayanarak Moğollar'ı Anadolu'dan çıkarmak için mücadele eden Sultan İzzeddin Keykâvus kuvvetli bir şahsiyet değildi. Savaş meydanında bulunmaktan hoşlanmadığı gibi meseleleri siyasî olarak halletmeyi de bilmiyordu. Nitekim hükümdarlığını hissi bir davranışı sonucu kaybetmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Âlâ'iyye*, s. 548-640; İzzeddin İbn Şeddâd, *Baypars Tarihi* (trc. Şerefeddin Yaltkaya), İstanbul 1941, s. 22, 32; a.mlf., *Description de la Syrie du nord* (trc. A. M. Eddé-Terrasse), Damas 1984, s. 126; Ebû'l-Ferrec, *Târih*, II, 545-546; a.mlf., *Târihu muhtaşari'd-düvel* (nşr. Antûn Sâlihânî el-Yesûî), Beyrut 1890, s. 256-257, 258-263, 264, 267-268; Ak-sarâyî, *Müsâmeretü'l-aḥbâr*, s. 36-71, 75 vd.; Eflâkî, *Menâkıbü'l-ârifin*, I, 254, 443; II, 706; Yûnîni, *Zeylû Mir'âti'z-zamân*, Haydarâbâd 1374-75/1954-55, I, 4, 86; II, 114; *Târih-i Âl-i Selçuk* (nşr. ve trc. Feridun Nafiz Uzluk), Ankara 1952, s. 52-55; Osman Turan, "İzzeddin Keykâvus'e Ait Bir Temlik-nâme", *Zeki Velidi Toğra'nın Armağanı*, İstanbul 1950-55, s. 157-176; a.mlf., *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, Ankara 1958, bk. İndeks; a.mlf., *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 458-504; a.mlf., "Selçuk Devri Vakfiyeleri", *TTK Belleten*, XII/45 (1948), s. 27-43; a.mlf.,

"Keykâvus II.", *İA*, VI, 642-645; S. de Saint-Quentin, *Histoire des Tartares* (nşr. J. Richard), Paris 1965, s. 82, 85; Nejat Kaymaz, *Pervâne Muînüddin Süleyman*, Ankara 1970, bk. İndeks; Cl. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler* (trc. Yıldız Moran), İstanbul 1979, bk. İndeks; a.mlf., "Kaykâvus", *EP* (İng.), IV, 813-814; P. Wittek, "Les Gagaouzes-Les gens de Kaykâvus", *RO*, XVII (1951-52), s. 12-24; a.mlf., "Yazijioghlu on the Christian Turks of the Dobruja", *BSOAS*, XIV/3 (1952), s. 639-668; Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, Ankara 1969, s. 28-36.

FARUK SÜMER

KEYKÂVUS b. İSKENDER

(کیکاووس بن اسکندر)

Emîr Unsürü'l-meâli Keykâvus b. İskender b. Kâbûs b. Veşmgîr (ö. 475/1082'den sonra)

Kâbûsnâme adlı eseriyle tanınan Ziyârî hükümdarı.

Kâbûsnâme'yi yazdığı 475 (1082) yılında altmış üç yaşında olduğuna göre 412'de (1021) doğmuş olmalıdır. Eserinden iyi bir eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. İran'ın Taberistan ve Gurgân eyaletlerinde hüküm süren Ziyârî hânedanına mensup olan Keykâvus, hükümdar olmadan önce Sultan I. Mesud'un kızı ile evlenerek Gazneliler'le akrabalık kurdu. Sekiz yıl Sultan Mevdûd b. Mes'ûd'un sarayında hükümdarın nedimi olarak bulundu, onunla Hint seferlerine katıldı. Hacca gidip döndükten sonra da Şeddâdîler'den Ebû'l-Esvâr Şâvur b. Fazl ile (Fazlun) birlikte Anadolu akınlarına iştirak etti. Sultan Mevdûd'un 440 (1048) yılında ölümüne üzerine Ziyârî tahtına oturdu. Ancak emirliğini Tuğrul Bey ve Alparslan'a tâbi olarak sürdürebildi. Oğlu Gilân Şah için 475'te (1082) yazdığı *Kâbûsnâme*'yi tamamladıktan birkaç yıl sonra vefat etti.

Keykâvus'un, devletin başına geçtiğinde nasıl davranacağı konusunda oğluna bilgi vermek amacıyla kaleme aldığı *Kâbûsnâme Enderznâme*, *Pendnâme*, *Kitâbü'n-Naşiḥat*, *Naşiḥatnâme* isimleriyle de bilinir. Bir önsöz ve kırk dört bölümden meydana gelen eser Moğol istilâsı öncesi İslâm medeniyetinin bir özeti olup bu dönemin siyasî, içtimai, iktisadî, ilmî, hukukî durumu, eğitim öğretim, sanat ve meslekleri hakkında güvenilir bir kaynaktır. Nasihat, görgü kuralları, eğitim ve ahlâk, ilimler, meslekler, devlet adamları ve görevleri hakkında bilgi veren *Kâbûsnâme*, Nizâmülmülk'ün *Siyâsetnâme*'siyle aynı çağda yazılmıştır ve

Farsça nesrin seçkin örneklerinden biridir. Kitapta işlenen konular âyet ve hadisler, hikâyeler, hikmetli sözler, ata sözleriyle daha anlaşılır hale getirilmiştir. Eser ilk olarak Rızâ Kuli Han Hidâyet tarafından neşredilmiş (Tahran 1285 hş.), daha sonra çeşitli tarihlerde yirmiyeye yakın baskısı yapılmıştır.

Birçok dile çevrilen *Kâbûsnâme*, XIV. yüzyıldan itibaren Türkiye Türkçesi'ne beş defa tercüme edilmiştir. Tek nüshası sahaf Raif Yelkenci'de iken daha sonra Toronto'da Eleazar Birnbaum'un eline geçen ilk çevirinin XIV. yüzyılın ilk yarısında gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir. *Kâbûsnâme*'nin ikinci çevirisini Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa, Germiyan Beyi Süleyman Şah adına yapmıştır. Bu çevirinin, Baba Ali b. Sâlih b. Kutbüddin el-Merendî tarafından harekeli ve güzel bir nesihle istinsah edilmiş 107 yapraktan oluşan nüshası Kahire Hidiviye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Nüshanın baştan ve sondan on beş sayfalık bir kısmının fotoğrafı Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndedir. Eserin, Yıldırım Bayezid'in oğlu Emîr Süleyman'ın hasarından Hamza Bey'in emriyle Akkadizâde'nin yaptığı çevirisinin 1079'da (1668) Hasan b. Ali tarafından istinsah edilen bir nüshası İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı yazmaları arasında (Muallim Cevdet, nr. 187), bir diğeri Ankara Cebece Halk Kütüphanesi'nde (nr. J. 3/3), üçüncü bir nüshası da British Museum'da (Or., nr. 7320) kayıtlıdır. *Kâbûsnâme*'yi 830 (1427) yılında Mahmûd b. Mehmed (Bedr-i Dilşâd) manzum olarak tercüme etmiştir. II. Murad'a sunulduğu için *Muradnâme* adıyla anılan eser kısmen telif özelliği taşımaktadır. Eserin en son ve en tanınmış çevirisi II. Murad adına Mercimek Ahmed b. İlyâs tarafından gerçekleştirilmiştir. Hem Türk nesrinin hem de çevrildiği dönemin başanlı ve güzel bir örneği olan tercüme çevirenin de belirttiği gibi biraz genişletilerek serbest tarzda yapılmıştır. Mercimek Ahmed kitabın çevirisini 835'te (1431-32) tamamladığını belirtmektedir. Bu çevirinin Türkiye ve dünya kütüphanelerinde birçok yazma nüshası vardır (meselâ bk. Ankara Millî Ktp., nr. H. 941; TSMK, Hazine, nr. 1153; Nuruosmaniye Ktp., nr. 4096; British Museum, Or., nr. 1181, 3219, 4130; Bibliothèque Nationale, Suppl. Turc., nr. 530).

Mercimek Ahmed'in çevirisini, Nazmîzâde Murtaza Efendi 1117'de (1705) Bağdat Valisi Hasan Paşa'nın emriyle o günün diline göre yeniden kaleme almıştır (yaz-